

Odešel doktor František Kautman

Dne 19. dubna 2016 se ve věku 89 let uzavřela nelehká životní cesta i nesmírně plodná tvůrčí dráha významného českého literárního historika, teoretika, překladatele, prozaika a básníka doktora Františka Kautmana.

František Kautman se narodil v roce 1927 v jihočeské rodině učitele. Publikovat začal v roce 1945. Po studiích na Vysoké škole sociální a politické absolvoval v 50. letech aspiranturu v Literárním institutu Maxima Gorkého v Moskvě. V době moskevských studií ho zaujala klasická ruská literatura 2. poloviny 19. století a zejména tvorba F. M. Dostojevského. Po návratu z Moskvy od roku 1957 působil v časopise *Kultura* a v roce 1961 se stal vědeckým pracovníkem Ústavu pro českou literaturu ČSAV. V 50. a 60. letech spolupracoval s nakladatelstvím Československý spisovatel, přispíval do řady novin a časopisů (*Lidové noviny*, *Nový život*, *Tvorba*, *Kultura*, *Literární noviny*, *Svobodné slovo*, *Eстетika*, *Československá rusistika*, *Filosofický časopis*, *Dějiny a současnost* a další). Zpočátku se věnoval především zkoumání díla S. K. Neumanna, v 60. letech se sám veřejnosti představil jako básník (sbírka *Opilý satelit*,¹ 1966) a prozaik (*Alternativy: Prózy 1966–1969*,² souborně vydáno v samizdatu v r. 1978). Vyvíjel ediční činnost, zapojoval se do dobových literárních polemik, v r. 1963 patřil k iniciátorům, organizátorům a aktivním účastníkům liblické konference „Franz Kafka“, která se stala jakousi předzvěstí Pražského jara. Poznávání Kafkova díla a Kafkovy Prahy se František Kautman věnoval i později. Celoživotní vědecká a tvůrčí inspirace tvorbou F. M. Dostojevského našla od 2. poloviny 60. let svůj výraz v sérii významných a dosud nepřekonaných Kautmanových publikací – v r. 1966 přeložil a doslovem opatřil výběr z Dostojevského dopisů, vydal studie *Boje o Dostojevského*³ (1966) a *F. X. Šalda a F. M. Dostojevskij*⁴ (1968). Do tisku bylo v r. 1970 připraveno jeho fundamentální dílo *Dostojevskij – věčný problém člověka*⁵ a v témže roce byl jedním ze zakladatelů Mezinárodní společnosti Dostojevského.

V té době však v jeho životě nastal prudký zvrát. Kniha o Dostojevském už nebyla oficiálně vydána a činnosti nově založené Společnosti se nemohl aktivně účastnit, neboť byl na počátku normalizačních let v roce 1971 z politických důvodů z Akademie věd propuštěn. Bylo mu zakázáno oficiálně publikovat a cesty do zahraničí mu nebyly povoleny. Zpočátku ještě některé texty vydal pod krycími jmény, šiframi a pseudonymy Z. Liňkov a František Beran, jinak ovšem v 70.–80. letech mohl své literárněhistorické,

1 KAUTMAN, F.: *Opilý satelit: verše*. Olomouc: Jan Říha, 1966.

2 KAUTMAN, F.: *Alternativy: Prózy 1966–1969*. Samizdat, 1978.

3 KAUTMAN, F.: *Boje o Dostojevského*. Praha: Svět Sovětů, 1966.

4 KAUTMAN, F.: *F. X. Šalda a F. M. Dostojevskij*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1968.

5 KAUTMAN, F.: *Dostojevskij – věčný problém člověka*. Samizdat, edice Kvart, 1976.

literárněteoretické, filozofické a beletristické práce uveřejňovat pouze v samizdatových periodikách *Kritický sborník* (ten v r. 1981 v návaznosti na *Kritický měsíčník* Václava Černého založil spolu s Janem Vladislavem) či *Lidové noviny* a v exilových časopisech *Listy* (Řím), *Svědectví* (Paříž), *Obrys* (Mnichov), *Proměny* (New York). Svá stěžejní díla publikoval ve Vaculíkově edici Petlice a ve Vladislavově edici Kvart. Nehledě na těžké existenční podmínky to pro Františka Kautmana bylo období intenzivní vědecké a spisovatelské práce. V samizdatu vydal tři obsáhlé studie o autorech, kteří mu byli svým tvůrčím naturelem velmi blízcí – F. M. Dostojevském (*Dostojevskij – věčný problém člověka*⁶), F. Kafkovi (*Svět Franze Kafky*⁷) a E. Hostovském (*Polarita našeho věku v díle Egona Hostovského*⁸), řadu statí o Masarykovi, Patočkovi a dalších významných osobnostech české kultury, zabýval se teorií literatury (*Eseje o literatuře*,⁹ *K typologii literární kritiky a literární vědy*,¹⁰ jimž předcházela kniha *Literatura a filosofie*¹¹ vydaná ještě oficiálně v r. 1968) a českým myšlením (*O českou národní identitu*¹²). V té době napsal i svá významná díla beletristická: *Mrtvé rameno: sen o Markétce*,¹³ *Román pro tebe*,¹⁴ *Prolog k románu: z mého života*,¹⁵ *Jak jsme s Jackem hledali svobodu*¹⁶ a souborně pod názvem *Melodie na jedné struně*¹⁷ vydal své básnické sbírky. V disentu se Kautman také obětavě a nezištně podílel na vydavatelské a organizační činnosti, byl jedním z prvních signatářů Charty 77.

Se stejnou vážností jako k teoretickým a beletristickým dílům přistupoval František Kautman i k dalšímu svému odbornému zájmu – numismatice. Svědčí o tom jeho příspěvky uveřejňované od počátku 60. let v časopise *Numismatické listy*. Svě znalosti numismatiky s úspěchem propojoval s literárněvědnou činností. Díky nim se mu např. podařilo objevit neznámý Kafkův dopis adresovaný Julii Wohryzkové.

Po r. 1989 se opět aktivně zapojil do českého kulturního dění, psal recenze, články, úvahy, byla vydána či znovu vydána mnohá jeho samizdatová díla. Řada z jeho textů, které sám uspořádal do 24 svazků pod názvem *Bilance*, na své vydání teprve čeká.

6 KAUTMAN, F.: *Dostojevskij – věčný problém člověka*. Samizdat, edice Kvart, 1976.

7 KAUTMAN, F.: *Svět Franze Kafky*. Samizdat, edice Kvart / Petlice, sv. 262, 1977.

8 KAUTMAN, F.: *Polarita našeho věku v díle Egona Hostovského*. Samizdat, edice Kvart, 1977.

9 KAUTMAN, F.: *Eseje o literatuře*. Samizdat, edice Kvart, 1980.

10 KAUTMAN, F.: *K typologii literární kritiky a literární vědy*. Samizdat, edice Kvart / Petlice, sv. 110, 1977.

11 KAUTMAN, F.: *Literatura a filosofie*. Praha: Svoboda, 1968.

12 KAUTMAN, F.: *O českou národní identitu*. Samizdat, edice Petlice, sv. 189, 1978.

13 KAUTMAN, F.: *Mrtvé rameno: sen o Markétce*. Samizdat, edice Petlice, sv. 121, 1976.

14 KAUTMAN, F.: *Román pro tebe*. Samizdat, edice Kvart / Petlice, sv. 152, 1978.

15 KAUTMAN, F.: *Prolog k románu: z mého života*. Samizdat, edice Kvart / Petlice, sv. 163, 1979.

16 KAUTMAN, F.: *Jak jsme s Jackem hledali svobodu*. Samizdat, edice Kvart, 1980.

17 KAUTMAN, F.: *Melodie na jedné struně*. Samizdat, 1981.

Jeho činnost, která po dlouhé roky musela být skrývána, byla v roce 2014 oceněna Nadací Českého literárního fondu (za knihu *O českou národní identitu*¹⁸). V roce 2012 Společnost Dostojevského v Praze ve spolupráci se Slovanskou knihovnou uspořádala ke Kautmanovým pětosemdesátinám konferenci, z níž vzešel sborník *Na trnitých cestách života a tvorby*¹⁹ (2015). Organizátoři konference a sestavitelé sborníku, který obsahuje literárněvědné a vzpomínkové stati a poprvé ucelenou bibliografii autorových prací, tak vzdali hold nesmírně pracovitému, houževnatému a skromnému člověku a vědci s obrovskou odbornou erudicí, širokým rozhledem a tvůrčím potenciálem, který uměl naslouchat druhým a který se nedal zlomit nepřízní doby ani životními okolnostmi a vždy šel svou vlastní cestou. Tak ho poznali všichni, kdo měli čest s ním spolupracovat, tak ho budou poznávat i současní a budoucí čtenáři jeho díla.

Radka Hříbková — Miluša Bubeníková

18 KAUTMAN, F.: *O českou národní identitu*. Praha: Pulchra, 2015. ISBN 978-80-87377-62-8.

19 BUBENÍKOVÁ, M., HRÍBKOVÁ, R. (eds): *Na trnitých cestách života a tvorby: sborník příspěvků ze symposia pořádaného u příležitosti životního jubilea Františka Kautmana: (Praha, 25. ledna 2012, Národní knihovna České republiky)*. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2015. ISBN 978-80-7050-645-5.

